

«Il Grischun dess discutir da sias scoulas»

Comitè «Gute Schule Graubünden» a Scuol

■ (anr/fa) Cun ün'iniziativa dubla less il comitè «Gute Schule Graubünden» procurar cha la populaziun in Grischun haja pled in chapitel davart il PI 21. Tenor il comitè significhà quel ün grond müdamaint da sistem in scoula. Da prümavaira ha lantschà il comitè «Gute Schule Graubünden» duos iniziativas dal pövel. La prüm'iniziativa pretendia üna müdada sün nivel da la ledscha: «La regenza grischuna dess elavurar il plan d'instrucziun e'l parlament dess approvar quel», ha declarà Markus Niederdorfer d'incuort i'l local cultural dal Bogn Engiadina Scuol. Insemel cun Elisabeth Calcagnini e Marlies Kleese, tuots trais commembers dal comitè per üna buna scoula in Grischun, d'eira'l gnü a Scuol per preschantar lur argumaints cunter il Plan d'instrucziun 21 (PI 21). La segunda iniziativa pretendia chi dess gnir fixà illa constituziun chantunala cha'l pövel possa votar davart il PI 21 schi vain ad ün referendum cunter quel. «Per cha nossas duos iniziativas sajan valablas eschna uossa landervia a ramassar las 4000 suottascripziun necessarias», ha'l dit.

«Armonisar bain, ma sainza müdar sistem»

Cun cuorts referats han ils trais pedagogs explicà a la vainchina da preschaints lur argumaints cunter quist plan d'instrucziun. Quel ha elavurà la Conferenza dals directuors d'educaziun dals 21 chantuns da lingua tudais-cha o plurilingvs dürant ils ons 2010 fin 2014. «Eir no lessan cha'ls plans d'instrucziun i'ls differents

l'local cultural dal BES han preschantà Elisabeth Calcagnini, Marlies Kleese e Markus Niederdorfer lur argumaints cunter il PI 21.

FOTO F. ANDRY

chantuns gnian armonisats da maniera chi'd es pels uffants plü simpel da müdar scoula scha lur famiglias van a star in ün oter chantun», ha accentuà Kleese, «quai dess però capitar sainza dar sü structurats in scoula chi s'han verificadas.» Calca-

gnini ha criticà cha quist plan d'instrucziun nu metta plü l'imprender da la materia classica da scoula i'l center, dimpersè l'acquist da competenzas: «Competenzas nu sun bainchi na alch negativ, i'l PI 21 però sun ellas formuladas da ma-

niera uschè cumplachada chi'd es utopic da tillas pudair ragiundscher», ha ella dit, «cun quistas competenzas as lessa intermediar als uffants la capacità da verer svesa davo ed imprender uschea.» Cha quai saja però privlus, ha ella mania,

«uschea vain a la cuorta il savair da basa, imprender our dad oura nu füss plü necessari, mo tschertas capacitats as ragiundscha simplamaing be cullas metodats veglias.»

Concepts chi fan navruotta in oters pajais?

Niederdorfer ha criticà la rolla dal magister, cha quel füss be plü il «coach» da las scolaras e scolars: «Ils uffants nu sun ingüns roboters, els vöglian eir il sustegn personal dal magister e da la magistra, els vöglian gnir inchantats per la materia chi'd es d'imprender.» El ha manzunà cha quists concepts sajan bainchi gnüts introdüts eir in oters pajais, «las prümas bilantschas intermediaras in Germania p. ex. sun catastrofalas ed eir i'ls Stadis Units da l'America han ils pedagogs gronds dubis.» Quist nouv sistem as basa, sco cha Kleese ha continuà, sülla teoria dal constructivissem: Minch'uman as construisha sias aignas realitats e'l purtret dal muond. «Per uffants es quai però privlus, els füssan surdumandats, i ston imprender cun agüd da las personas d'instrucziun che chi'd es dret e fos.» Cun l'iniziativa dubla voul il comitè «Gute Schule Graubünden», sco cha'ls trais referents han dit, «chi gnia discuss in Grischun manüdamain davart il PI 21 ed eir davart sias scoulas.» Eir plüs dals preschaints han express davo ils referats lur dubis areguard il PI 21. Id es eir gnü constatà chi sajan amo diversas dumondas. Siond chi nu d'eira preschaint ingün aderent dal PI 21 sun quellas dumondas per intant restadas sainza resposta.

Globi discuorra rumantsch

Preschantaziun dal cudesch «Globi en il Parc naziunal»

■ (anr/afi) La Chasa Editura Rumantscha ha edi il prüm cudesch illustrà da «Globi» in lingua rumantscha. l'Center dal Parc Naziunal Svizzer a Zernez ha gnü lö d'incuort la preschantaziun dal cudesch. Chi nu cugnuscha a «Globi», l'utschè blau allegger sün duos chommas cun seis chapè e sias chotschas cotschnas-nairas? L'on 1993 es cumparü «Globi im Nationalpark» per la prüma jada e daspö la es el gnü restampà 11 ja-

das. Sper las traducziuns in frances, inglais ed otras linguas daja daspö ün pèr dis eir üna versiun rumantscha. Da tuot ils titels tudais-chs es quist cudesch cun l'istorgia da «Globi» i'l Parc Naziunal Svizzer (PNS) quel cun la plü stretta relaziun cul chantun Grischun. La Chasa Editura Rumantscha ha preschantà d'incuort i'l Center dal PNS a Zernez il cudesch illustrà «Globi en il Parc naziunal».

«Üna figura importanta»

«Per nus dal Parc Naziunal Svizzer es «Globi» üna figura importanta», ha dit Hans Lozza, portavusch dal PNS. Tenor el spordscha il Parc naziunal bleras attraziuns, occurrenzas e gitats per uffants. «Bler uffants da la Svizra bassa cugnuo-

schan nos parc grazcha al cudesch cun l'utschè blau», ha'l manzunà in occasiun da la preschantaziun dal nouv cudesch da Globi. In quist cudesch renda Globi, sco guardian dal parc, attent a las bellezzas, ma eir als problems dal PNS. Sper las istorgias divertentas manzunà'l eir las reglas importantas chi vaglian i'l PNS ed illa natüra in general. Cun personas chi nu resguardan las reglas es el fich sever: «I' cun velo, pedalar en il Parc pos emblidar. Pertge quai disturba quels che vulan admirar utschels, la natira, faun'e flora.»

La sfida dal text in rima

Üna gronda sfida pro la traducziun sun stats ils texts in rima. Aita Dermont-Stupan da Sent ha tradüt quist'istorgia.

«Cun 'Globi' e'ls cudeschs nu vaiva eu uschè üna gronda relaziun. Pür cur ch'eu n'ha survgnì la dumonda da tradüer quist'istorgia n'haja cumanzà a sfögliar e quists texts in rima am paraivan tuot interessant», ha dit Dermont. Ella nu s'ha laschada far temma da quist fat ed ha tradüt l'inter text cun premura. «Il prüm paraiva quai schon greiv da far quista traducziun. Ma tuot in üna vouta vainst aint in quista melodia e lura survainst sco üna feivrina da tradüer adüna darcheu ün toc.» Ad ella esa reuschi da far üna versiun rumantscha chi's lascha leger sainza s'intoppar e chi va bain in rima. Quai tuot dà al text ün bun ritmus in mantgnond ils detagls e la missiva dal text original.

Oriundamaing üna figura da reclama

Il disegnader Robert Lips e l'autur Alfred Bruggmann han inventà la figura da «Globi» da l'on 1932. In occasiun dal giubileum da 25 ons d'eira il grond affar svizzer Globus in tschercha d'üna figura da reclama per attrar ils uffants. L'oriunda proposta da nomnar la figura «Kimbukku» nun ha chattà gronda acceptanza. Qua cha'ls abitants da Basilea nomnaivan l'affar «Gloobi» s'haja decis per il nom «Globi». Davo cha las prümas istorgias da l'utschè blau han gnü success s'haja edi da l'on 1935 il prüm cudesch: «Globis Weltreise». Fingia da l'on 1948 s'haja pudü vender ün milliun da quists cudeschs e duos ons plü tard sun cumparüts ils prüms cudeschs da «Globi» illa Ollanda, Brasilia e Belgia. Ils cudeschs plü novs quintan ün'istorgia e na plü be singuls maloms ed episodas da «Globi». Fin hoz sun gnüts publicats 83 cudeschs illustrats e passa nouv milliuns cudeschs sun gnüts vendüts daspö la naschentscha da l'utschè blau cun duos chommas, cun la chapütscha e las chotschas cotschnas-nairas.

Insemel cun ils responsabels dal PNS ha preschantà la Chasa Editura Rumantscha seis nouv cudesch illustrà: Karin Kohler-Pattis, Hans Lozza (PNS), Aita Dermont-Stupan ed Anita Capaul.

FOTO A. FILLI

ENGIADINA BASSA

OEE sclerischan taxa per utilizar sia rait

(anr/fa) Daspö decennis retiran ils cumüns da l'Engiadina Bassa l'energia elettrica da las Ouvras Electricas d'Engiadina SA (OEE). Siond cha quels han concess a las OEE il dret da l'aua pon ils cumüns retrar l'energia per ün bun predsch sainza stuvair pajar üna taxa per utilizar las lingias, la rait da las OEE. «Daspö bundant duos ons e mez però nu retiran ils cumüns concessiunaris d'Engiadina Bassa üna part da l'energia plü da las OEE, dimpersè dad ün'otra ouvra dal marchà liber», comunicheschan las OEE. Istess han miss las ouvras engiadinaisas fin uossa a disposiziun lur lingias gratuitamaing. Uossa dessa gnir sclerischa quai dess restar uschea o as müdar. Impraisas privatas chi retiran l'energia süil marchà liber ston, tenor la comunicaziun, nempe pajar üna taxa per utilizar üna rait. «Tenor differents infuormaziuns da la cumischiun d'electricità chi survaglia ils cuosts per l'utilisaziun da las raits (ElCom) han las OEE il dret da pretendere üna taxa da terzs chi utiliseschan sia rait per furnir energia als cumüns», infuormeschan las OEE.

Ils candidats per il presidi a Silvaplana

■ (rtr) Silvaplana elegia ils 22 da zercladur in nov president communal. Ad in podi d'elecziun han ils candidats mussà lur profils: Urs Reich vul en emprima lingua avair sut controlla las finanzas da la vischnanca e guardar ch'i dettia bunas premissas per famiglias cun uffants. Daniel Pensa vul laschar profitar la vischnanca da sia savida en connex cun la planisaziun locala ed el è persuadi ch'i dovra daplì collavuraziun regionala. Daniel Bossbard vul sco prim rinforzar la vita en vischnanca, quai en vista al sviament che vegn ad esser en funcziun l'on 2018.